

KANSAINVÄLISTYVÄ YLÄ-PIRKANMAA

PoKo ry:n kansainvälisiin kontakteihin ja yhteistyöhön perustuva aluekehityshanke

LOPPURAPORTTI

SISÄLLYSLUETTELO

1	Hanketiedot	3
2	Hanketiivistelmä	3
3	Tavoitteet ja niiden saavuttaminen	3
3.1	Maaseudun kehittäminen ja elinvoimaisena pitäminen kansainvälisyyden avulla	3
3.2	Kulttuuriperinteiden esilletuonti maaseudulla valtteina kansainvälistymiseen	4
3.3	Paikallisten toimijoiden rohkaiseminen kansainväliseen yhteistyöhön	4
3.4	Toimijoiden palveleminen ja verkottaminen	5
3.5	Maaseudun toiminnan elävöittäminen ja rikastuttaminen	5
3.6	alueen yrittäjien ja yritysten palveluiden kehittäminen	5
3.7	Ylä-Pirkanmaan alueen tunnettuuden kasvattaminen ja matkailun kehittäminen	6
4	Toimenpiteet	6
5	Resurssit	13
6	Kustannukset ja rahoitus	14
7	Hankkeen yhteistyötahot	14
8	Hankkeen aikana tuotettu materiaali	14
9	Pohdintaa	14
10	Lehtiartikkelit	15
11	Allekirjoittajat ja päiväys	15

1. Hanketiedot

Hankenumero: 16314, diaarinumero 299/3570-2012

Rahoitus: LAG PoKo ry, Leader / Yleishyödyllinen kehittämishanke, Kompassi-kehittämishojelman toimintalinja 7 (kv-hanketoiminta), Manner-Suomen Maaseutuohjelman toimenpide 421 (alueiden väliset yhteishankkeet)

Hankkeen hallinto: Maaseudun kehittämissyhdystys PoKo ry., Kauppakatu 23, 35800 Mänttä

Hankkeen toteutusaika: 15.3.2012-31.05.2014

2. Hanketiivistelmä

PoKo ry on toteuttanut kansainvälistä yhteistyöhanketta kahden saksalaisen toimintaryhmän kanssa syksystä 2010 lähtien. Perustan tälle kv-yhteistyölle on luonut toukokuussa 2010 tehty yhteistyösopimus toimintaryhmien välillä. Yhteistyö saksalaisten kanssa on saatu käyntiin erittäin hyvin ja yhteistyön puitteissa on syntynyt konkreettisia uusia verkostoja ja hankkeita alueiden välille.

Näiden aikaansaattujen kansainvälisten suhteiden hyödyntäminen myös jatkossa paikallisten toimijoiden eduksi vaatii koordinaatiota ja työn jatkamista siitä mihin on jo päästy. Työpanosta tarvitaan saatujen kokemusten edelleen levittämiseen, olemassa olevien yhteyksien jatkohyödyntämiseen ja uusien luomiseen. Yhteistyöhankke on aikaansaanut aihioita uusille kansainvälisille hankkeille, joiden toteutumista tulee tukea ja ohjata. Toimintaryhmälle täytyy luoda mahdollisuus olla osana laajempaa kansainvälistä toimintaryhmien verkostoa.

Hankkeen avulla syvennettiin ja kehitettiin olemassa olevaa yhteistyötä saksalaisten toimintaryhmien ja alueiden kanssa. Hanke on tarjonnut PoKo ry:n toiminta-alueen toimijoille monipuolisesti käyttöön kansainvälisyyden tarjoamat avut maaseudun kehittämiseen ja sen elinvoimaisena säilyttämiseen. Toimijoiden aktivoinnissa on hyödynnetty jo valmiit verkostot ja yhteydet ja tehty tiivistä yhteistyötä kylien kehittäjien kanssa. Hankkeelle on palkattu kansainvälisten asioiden koordinaattori, joka vastaa hankkeen käytännön toteutuksesta ja avustaa sekä neuvoo kv-hankkeiden käynnistämässä. Kv-koordinaattorin avustuksella yhä useammat osaavat ja uskaltavat itsenäisesti kansainväliseen yhteistyöhön. Hankkeen toteuttamisen jälkeen toimijoille jää pysyviä kansainvälisiä yhteyksiä, joita he voivat hyödyntää myöhemminkin toiminnassaan.

3. Hankkeen tavoitteet ja niiden saavuttaminen

3.1 Maaseudun kehittäminen ja elinvoimaisena pitäminen kansainvälisyyden avulla

Kehitystyötä ja elinvoimaisuuden ylläpitämistä on tehty maaseudun toimijoiden kautta ja heitä tukemalla. Kyläyhdistysten ja kylien kehittäjien kanssa on mietitty yhdessä moninaisia toimenpiteitä arjen haasteisiin vastaamiseen kylillä. Opintomatkoilla ja saksalaisten kanssa yhdessä pidetyissä workshoppeissa on opittu puolin ja toisin uusia toimintamalleja ja saatu ideoita oman elinympäristön parantamiseen. Erilaiset järjestöt ja yhdistykset kolmannen sektorin edustajina ovat

tärkeässä asemassa elinvoimaisuuden ylläpitämisessä maaseudulla. Haasteellista yhteistyössä ja konkreettisten itsenäisten uusien hankkeiden käynnistymisessä on ollut erilainen kunnallishallintomalli maiden välillä, vastuun jako toimijoiden kesken ja kielitaito. Suomessa kylien kehittäjät ovat hankkeen päättyessä kuitenkin tietoisia mahdollisuuksista ja heillä on suorat kontaktit Saksaan kun sopiva, konkreettinen yhteistyöidea syntyy.

Maaseudun elinvoimaisuuden säilyttämisessä nuoret ovat tärkeässä asemassa. Hankkeen luomien kontaktien kautta yläkoululaiset ovat tutustuneet ikäisiinsä nuoriin ja heidän kotiseutuunsa kirjeenvaihtohankkeen aikana. Nuorten mielenkiinto ja arvostus omaa elinympäristöään kohtaan on kasvanut ja vieraiden kielten opiskelun tärkeys selvinnyt. Alueiden koulujen välille on saatu pysyvä yhteys joka mahdollistaa hankkeiden toteuttamisen itsenäisesti myös tulevaisuudessa. Yhteistyömahdollisuuksia urheiluseurojen välille on kartoitettu ja myös täten nostettu oman asuinpaikan mielenkiintoisuutta nuorten silmissä. Halukkaille opiskelijoille on hankkeen kontaktien kautta löytynyt myös harjoittelupaikkoja Saksasta.

3.2 Kulttuuriperinteiden esilletuonti maaseudulla valtteinä kansainvälistymiseen

Suomessa järjestettyjen workshopien ja tapahtumien aikana saksalaisvieraat pääsivät tutustumaan alueemme erikoisuuksiin kylätaloista kirkkovenesoutuun. Paikallisille toimijoille saatiin esimerkin kautta havainnollistettua, että meille itsestään selvät asiat kuten sauna, lavatanssit, metsäretki ja veneily ovat ulkomaalaisille vieraille elämyksiä. Näistä yksinkertaisista asioista tulisi olla ylpeä ja niiden varaan voi rakentaa myös yritystoimintaa. Lähiruoka ja luonnon raaka-aineet luovat myös vahvan pohjan alueemme ruokakulttuurille, mitä on tuotu esille mm. à la région-tapahtumassa Saksassa erittäin hyvin tuloksin. Omien vahvuuksien tunnistaminen alueella auttaa myös matkailun kehittämisessä oikeaan suuntaan.

Kylien kehittäjät ovat opintomatkoilla tutustuneet pienten paikkakuntien opastettuihin kierroksiin Saksassa ja oppineet tarinoiden merkityksen. Kyläkierroksia tarjotaan jo Virroilla nimenomaan tältä pohjalta. Mielenkiintoinen kierros ei tarvitse välttämättä huikeita nähtävyyksiä, vaan mielenkiintoisen tarinan ja historian kohteen taustalle.

Maa- ja metsätalouden toimijoiden kohtaamisissa ja opintomatkoilla alueille tyypillisten vahvuuksien tunnistaminen ja esilletuonti on ollut silmiä avaavaa. Vertailtaessa Saksan toimintamalleihin, Suomessa ollaan liian arkoja markkinoimaan ja myymään teknisesti huippuun hiottuja tuotteita ja palveluita. Alueemme toimijoiden itsetunnolle on tehnyt hyvää kuulla kehuja esim. tuotteiden korkeasta laadusta maatalousmahti Saksalta. Monet hyvät yhteistyöideat esim. lähiruoan markkinoinnissa ovat vaan turhaan pysähtyneet Suomen lainsäädännön mahdottomuuksiin.

3.3 Paikallisten toimijoiden rohkaiseminen kansainväliseen yhteistyöhön

Opintomatkojen, workshopien ja vierailujen avulla on madallettu paikallisten toimijoiden kynnystä kansainväliseen kanssakäymiseen. Tapaamisissa on aina ollut tulkki avustamassa kielitaidottomia toimijoita ja näin on saatu erittäin mielenkiintoisia keskusteluja saman alan edustajien välille aikaiseksi. Paikalliset toimijat ovat huomanneet ongelmien olevan vieraassa maassa lähes samat kuin kotona, kenties vaan eri mittakaavassa. Ulkomaalaiset vieraat ovat ihan samanlaisia ihmisiä ongelmineen ja iloineen kuin mekin ja itsetunto sekä ylpeys omasta tekemisestä on monella toimijalla kasvanut vieraiden kanssa käytyjen keskustelujen kautta. Erittäin tärkeää on ollut koko

hankkeen ajan yhteinen tekeminen seminaareissa pönöttämisen sijaan. Yhteistyömahdollisuuksia ja kansainvälistä kanssakäymistä on tuettu nimenomaan ruohonjuuritason toimijoiden, kuten paikallisten viljelijäyhdistysten ja tuottajien välillä. Opintomatkoille osallistuminen on mahdollistettu matkan aihealueen parissa työskenteleville ja yrittäjille.

3.4 Toimijoiden palveleminen ja verkottaminen

Kontaktit varsinkin Saksaan ovat olleet koordinaattorin kautta sekä yrityskehityksen että julkisen ja kolmannen sektorin käytettävissä. Hyvä esimerkki verkottamisesta on jo kolmantena vuonna toteutunut saksalaisten oppisopimusopiskelijoiden harjoittelujakso Suomessa. Alun perin yhden saksalaisyrityksen toiveesta syntynyt yhteistyö on tuonut alueemme yrityksiin kolmen vuoden aikana 14 ammattiin opiskelevaa saksalaisnuorta hoitamaan erilaisia tehtäviä suomalaisyrityksissä. Harjoittelu on toteutunut yhteistyössä kaupungin elinkeinotoimen, yrittäjäjärjestön, koulujen ja toimintaryhmien kesken. Toinen tärkeä verkottajan rooli PoKolla on ollut maatalouden toimijoiden kanssa luodessaan yhteyden Pirkanmaan ja Keski-Suomen MTK:lle ja ProAgrialle Saksan Rheinland-Pfalzin maatalouskamariin ja viljelijäjärjestöihin. Käytyjen neuvotteluiden pohjalta tämä yhteys tulee varmasti tulevaisuudessa aikaansaamaan oman hankkeen ainakin jollekin osa-alueelle. Koordinaattori on toiminut myös harjoitteluun tulevien nuorten ja Saksaan lähtevien yhteyshenkilönä ja tutorina.

3.5 Maaseudun toiminnan elävöittäminen ja rikastuttaminen

Toimintaa on elävöitetty ja rikastutettu tuomalla esimerkkejä ja uusia ideoita toimintaan Keski-Euroopasta. Suomessa tapahtuvien vierailujen aikana on paikallisia toimijoita kutsuttu mukaan yhteiseen tekemiseen ja esim. yhteisiin illanviettoihin. Ruoka- ja juomakulttuuria on kehitetty järjestämällä kutsuvierastilaisuuksia suomalaisen perinneruoan ja saksalaisten viinien parissa.

Seudun asukkaat ja toimijat ovat monipuolisesti jollakin lailla tekemisissä hankkeen toimenpiteiden kanssa, oli se sitten koulumaailmassa (FIN-GER-Mail & harjoittelijat), yrityspuolella (harjoittelijat, matkailupalvelut) tai harrastuksissa.

Suomessa kahtena kesänä olleet kesätyöläiset ovat omalta osaltaan rikastuttaneet maaseudun toimintaa. Kyläkaupoissa ja rantalavoillakin on kuullut puhuttavan muuta kuin suomea.

Pirkan Kylien kyläasiamies on ollut kaikissa kylien kehittäjien workshoppeissa mukana ja jakanut kokemuksiaan ja toteutuskelpoisia toimenpiteitä kaikille Pirkanmaan kylille. Tarkemman tarkastelun alla on saksalaisten malli ”sukupolvien talosta” kyläkoulujen ja kylätalojen käytön kehittämiseksi.

3.6 Alueen yrittäjien ja yritysten palveluiden kehittäminen

Saksalaiset oppisopimusharjoittelijat ovat tuoneet työllistäviin yrityksiin uutta näkökulmaa tuotteisiin ja palveluihin. He ovat tehneet osassa yrityksiä myös markkinatutkimuksia tuotekehittelyn tueksi ja asiakashankintaa silmällä pitäen. Yrityksistä alkaa löytyä myös saksankielistä materiaalia opiskelijoiden kääntämänä. Ainakin yhden lähettävän ja vastaanottavan yritysparin välille on syntynyt liikesuhde.

Opintomatkat ovat auttaneet yrittäjiä kysynnän ymmärtämisessä ja markkinoinnin suunnittelussa. Opintomatkoilla mukana olleet yrittäjät ovat päässeet tutustumaan tuotteisiin ja markkinoihin Saksassa ja kokemuksen kautta he ovat päivittäneet tuotteitaan ja esim. myyntimateriaalejaan.

Oikean kielen valinnan tärkeys on valjennut usealle yrittäjälle myös, sikäli kuin Saksan markkinoille haluavat.

Suomessa järjestettyjen workshopien ja vierailujen aikana saksalaisvieraat majoittuivat alueen yrityksissä ja antoivat yrittäjille pyynnöstä tai ainakin koordinaattorille suoraa palautetta kyseisestä kohteesta ja palvelusta. Yrittäjät olivat aina hyvin kiinnostuneita kuulemaan, mitä saksalaismatkailijat odottavat esim. majoituskohteeltaan. Vierailta saatiin myös paljon ehdotuksia lisäpalveluista ja markkinoinnin toteuttamisesta.

3.7 Ylä-Pirkanmaan alueen tunnettuuden kasvattaminen ja matkailun kehittäminen

Saksaan toteutetut workshopit ja opintomatkat ovat herättäneet suurta kiinnostusta Ylä-Pirkanmaata ja Suomea kohtaan ja yhteistyön etenemistä seurataan ahkerasti mm. paikallisissa lehdissä. Saksasta tulleet workshopien osallistujat ovat olleet positiivisesti yllättyneitä alueemme tarjoamista mahdollisuuksista. Saksalaiset viettävät jo itsenäisesti lomiaan alueellamme ja vievät ilosanomaa seutumme kauneudesta eteenpäin Saksassa.

Koordinaattori on omalta osaltaan tehnyt aluemarkkinointityötä, aina kun siihen on tarjoutunut tilaisuus. Tärkeimpiä tilaisuuksia tunnettuuden kasvattamiseen ovat olleet à la région-tapahtuma Oberweselissä, ENRD tapahtuma Brysselissä, LINC2013 Iisalmessa, Kotkan seminaari ja Viron opintomatka sekä Nordic Baltic Leader Award Tallinnassa. Jokaisen Suomessa järjestetyn tapahtuman ja Workshopin oheisohjelmana on vieraille tehty Ylä-Pirkanmaan alue tutuksi, aina kunkin ryhmän mielenkiinnonkohteet huomioon ottaen.

4. Hankkeen toteutus ja toimenpiteet

Hankkeelle palkattiin kansainvälisten asioiden koordinaattori, joka vastasi hankkeen käytännön toteuttamisesta. Hankkeen työtavaksi saksalaisten kumppanien kanssa valittiin workshopien järjestäminen molemmissa maissa eri kohderyhmien kesken. Alueen toimijoita aktivoitiin ensisijaisesti yhteistyöhön saksalaisten toimijoiden kanssa ja toissijaisesti etsittiin tarvittaessa muualta Euroopasta kansainvälisiä kumppaneita. Toimijoita avustettiin ja neuvottiin kv-hankkeiden käynnistämässä sekä järjestettiin opintomatoja kumppanialueille ja vierailuja kansainvälisille vieraille Ylä-Pirkanmaalle. Lisäksi hankesuunnitelma tarjosi mahdollisuuden kohderyhmien toimijoiden osallistumiseen Saksassa järjestettäviin tapahtumiin ja messuille. Uusia yhteistyökontakteja ja -alueita kartoitettiin koordinaattorin osallistumisella kansainvälisiin Leader-tapahtumiin ja opintomatoille.

Toimenpiteet aikajärjestyksessä:

22.-25.4.2012 Maa- ja kotitalousnaisten opintomatka Saksaan

Edellisen KV-hankkeen aikana käytiin alustavat keskustelut yhteistyön aikaansaamiseksi saksalaisten ja suomalaisten maa- ja kotitalousnaisten välille. Hankkeen käynnistymistä tukemaan järjestettiin Pirkanmaan maa- ja kotitalousnaisille opintomatka Saksan yhteistyöalueille. ProAgrian Pirkanmaan maa- ja kotitalousnaiset aktivoivat jäseniään ottamaan matkaan osaa 50% omavastuuosuudella matkakuluista. Matkalle lähti lopulta 36 henkeä. Opintomatkan aiheina olivat lähiruoka, alueelliset tuottajat, tilamyymälät, matkailutilat, maaseutunaisten toiminta ja

"Gartenroute"-puutarhat. Matkan aikana kuulumme esitelmän paikallisesta lähiruokamerkistä "SooNahe", nautimme lähiruokaa useampaan otteeseen, tutustuimme neljään eri tilaan, viininviljelyyn ja kolmeen puutarhakohteeseen unohtamatta Reinin laakson huikeita maisemia ja linnoja. Matkan kruunasi paikallisten maa- ja kotitalousnaisten valmistama ohjelma ja illallinen viimeisenä iltana.

28.4.2012 ”Kesä Virrat”-tapahtuma Virroilla

Virroille lanseerattiin uusi ”Kesä Virrat”-tapahtuma yhdessä alueen yritysten kanssa. Tapahtuma keräsi yhteen yrityksiä, yhdistyksiä ja oppilaitokset. Tapahtumaan osallistui yli 60 yritystä ja yhdistystä. Myös hankkeemme ja ennen kaikkea yhteytemme Saksaan olivat tässä tapahtumassa esillä ja hankepäällikkö Wolfgang Molz edusti Reini-Hunsrück:in kehitysyhtiötä paikan päällä.

6.-11.5.2012 Kansainvälinen (TNC) nuorten Leader-projektiviikko Saksassa

Saimme 15.3.2012 kutsun Saksasta osallistua nuorten energiateemaiseen projektiviikkoon. Järjestäjänä oli Saale-Holzland alueen toimintaryhmä „RAG Ländliche Kerne e.V.” yhteistyössä alueen Jena-Saale-Holzland Bioenergiayhdistyksen kanssa. Projektiviikon teemana oli „Energian kokeminen ja ymmärtäminen“, minkä puitteissa nuoret opastettiin energian liittonaisuuksien sekä tuottamisen ja käytön maailmaan. Viiden päivän aikana käsiteltiin uusiutuvia energiamuotoja. Nuoret rakensivat yhdessä sekalaisissa työryhmissä talon, mikä käyttää vain vähän uusiutuvista energiamuodoista saatavaa energiaa. Projektiviikkoon osallistui 75 nuorta Saksasta, Puolasta ja Suomesta. Suomesta projektiviikkoon osallistui kv-koordinaattorin lisäksi 5 nuorisovaltuuston jäsentä Mänttä-Vilppulasta nuoriso-ohjaajansa Ari Lillukkamäen kanssa sekä 5 saksan kielen 9. luokan koululaista Mouhijärven yhteiskoulusta opettajansa Riitta Mattilan kanssa.

3.-6.6.2012 Workshop kylien kehittäjille Pohjaslahdella ja Virroilla

Jo PoKo:n edellisen kansainvälisen hankkeen aikana saksalaisten kanssa neuvoteltiin usein, kuinka vastata rakennemuutoksen aiheuttamiin haasteisiin maaseudulla. Päätimme lähteä selvittämään asiaa aktiivisen kylätoiminnan pohjalta ja keskustelun käynnistämiseksi järjestimme workshopin Pohjaslahdella ja Virroilla kesäkuun alkupäivinä suomalaisille ja saksalaisille kylätoimijoille. Workshop-päivät mahdollistivat keskustelun ja uusien ideoiden hankkimisen puolin ja toisin. Esityksiä kuulumme Pohjaslahdella ja Virtain Marttisissa seuraavista aiheista: kylien kehittäminen erilaisten hankkeiden avulla, palveluiden organisointi ja elinolosuhteiden parantaminen kylissä, kylien energiahankkeet Saksassa (omavaraisuus), yhdistysten asema/vapaaehtoistyön tärkeys kylien kehittämisessä (mm. 4-H, Pirkan kylät ry, kyläyhdistykset), vanhus- ja nuorisotyö kylissä sekä liikkuvuus (palvelubussit ym.)

Saksasta workshopiin osallistui toimintaryhmien edustajien lisäksi kylien pormestareita ja aktiivisia hanketoimijoita, piirikuntahallinnon edustaja ja naisasialiikkeen edustaja. Kahden workshop-päivän oheisohjelmana tutustuimme eri kyläkohteisiin PoKo ry:n alueella sekä kylissä toteutettuihin Leader-hankkeisiin. Iltaohjelmana saksalaiset pääsivät savusaunaan ja kalastamaan Tarjannevedelle.

Mielenkiinto ja tarve jatkokeskusteluihin heräsivät varsinkin kylien palveluiden ja liikkuvuuden ympärille ja näihin asioihin päätettiin lähteä hakemaan ratkaisumalleja Saksassa loppusyksystä järjestettävästä workshopista.

29.7.-1.8.2012 À la région – tiimin vierailu Mänttä-Vilppulassa

Yhteistyöalueellamme Saksassa järjestettiin kesäkuussa 2013 jälleen à la région-tapahtuma, mihin Ylä-Pirkanmaa osallistui. Ravintolayrittäjänä tapahtumaan osallistui Mäntän Klubi (www.klubin.fi). Saksalaisen tapahtuman järjestäjä, toimintaryhmän edustaja sekä yhteistyöhotellin edustajat vierailivat Mäntässä tavoitteenaan Klubin toimintaan ja alueeseemme tutustuminen sekä à la région-tapahtuman järjestelyistä neuvottelu. Vieraille esiteltiin aluettamme ja tarjontaa myös kesällä kokonaisvaltaisemman kuvan aikaansaamiseksi. Käytännön asiat ja aikataulut kesäkuulle 2013 saatiin sovittua.

26.-28.9.2012 Yritysvierailu Ylä-Pirkanmaalla ja Keuruulla

Elokuun alkupäivinä 2012 saimme kollegoilta Saksasta kyselyn mahdollisesta harjoittelupaikasta alueemme yrityksessä kahdelle Sebapharma-yrityksen oppisopimusopiskelijalle. Verkostomme kautta opiskelijoille löytyi harjoittelupaikka Finncont Oy:stä, missä he toteuttivat markkinatutkimuksen kolmen viikon aikana. TAMK:in MediataideM-osuuskunta teki harjoittelusta haastatteluvideon.

Opiskelijoiden esimies, Sebapharman myyntipäällikkö halusi tulla tutustumaan harjoitteluyritykseen ja alueemme liiketoimintaan yleensä ja tämä vierailu toteutui syyskuun lopulla. Finncont:illa tehdyn kierroksen ja keskusteluiden lisäksi tutustuimme TAMK:in ja Pirko:n toimintaan ja koulutusmahdollisuuksiin Virroilla sekä järjestimme yrittäjäillan yhteistyössä paikallisen pankin ja yrittäjäyhdistyksen kanssa. Tämän vierailun ja vaihdon kokemusten pohjalta Saksassa suunniteltiin ESR-hanke harjoittelijavaihtoon.

10.10.2012 Saksalainen ilta Rantapirtillä

Timo Niinimäki Koskenpään Rantapirtiltä oli vuotta aiemmin 7.10.2011 FIN-GER-FOOD-vaihdon puitteissa Hotel zum Felsenkeller:issä, Sohrenissa isäntänsä Matthias Klein:in kutsumana toteuttamassa suomalaisen illan. Vastavierailuna Matthias Klein saapui kokkiystävänsä kanssa Suomeen toteuttamaan saksalaisen illan Rantapirtillä. Musiikin siivittämänä Rantapirtillä nautittiin saksalaisia grilliherkkuja. Matthiaksen poika Justus pääsi samalla matkalla myös tutustumaan FIN-GER-MAIL-hankkeen kirjeenvaihtokaveriinsa Virroilla. Pojat saivat näin vähän etumatkaa tammikuun vierailua varten.

14.-17.10.2012 Opintomatka Saksaan Virtain urheilijat ry

Virtain Urheilijat ry:n edustajille järjestettiin opintomatka Saksaan yhteistyökumppanin löytymiseksi. LAG Hunsrück:in alueella sijaitsevan Sohren:in kylän urheiluseura TuS Sohren oli kiinnostunut yhteistyöstä VirtU:n kanssa, mutta lajivalmentajan yllättävän vakavan sairastumisen johdosta neuvotteluja ei pystytty käymään. TuS Sohren:in sijaan VirtU:n edustajat pääsivät neuvottelemaan toisen yhteistyöalueemme urheiluseuran, DJK Oberwesel:in kanssa sekä tutustumaan seuran jäseniin ja harjoitusmahdollisuuksiin. Opintomatkan tavoitteena oli käynnistää kansainvälinen hanke urheiluseurojen välille nuorten urheilijoiden vaihtoon.

Virtain Urheilijat ry kutsui saksalaisnuoret omiin yleisurheilukisoihinsa kesällä 2013. Samalla suunniteltiin yhteistä harjoittelua ja muuta ohjelmaa nuorille. Rahoitustarpeita ja -mahdollisuuksia selvitetään vielä tarkemmin.

16.-19.11.2012 Kyläkehittäjien workshop ja opintomatka Saksassa

Kesäkuussa Suomessa järjestetyille kylien kehittäjien workshopille oli jatkoa luvassa Saksassa. Workshopissa syvennyttiin paremmin yksittäisiin ongelma-kohtiin, parannusehdotuksiin ja konkreettiseen kumppanuuteen Virtain kylien ja saksalaiskylien välillä. Jotta workshoppeista saatiin mahdollisimman keskustelevia ja ratkaisumallihakuisia, tarjottiin Virtain kylien edustajille mahdollisuutta osallistua matkalle ja workshoppeihin opintomatkan luonteella eli viisi matkalle osallistuvaa maksoivat matkastaan 50%. Lisäksi mukaan lähti Pirkan kylien kyläasiamies. Kahden workshop-päivän aikana kuulumme esityksiä ja keskustelimme mm. tyhjien kiinteistöjen hallinnasta (varsinkin Saksassa suurehko ongelma erilaisen kylärakenteen vuoksi), liikkuvuudesta ja palveluiden saatavuudesta sekä yhdistystoiminnasta. Meille esiteltiin useita näihin teemoihin liittyviä hankkeita kylissä ja tietysti myös nähtävyyksiä. Sosiaalisuudesta ja kylien yhteisöllisyydestä Saksassa saimme hyvän esimerkin Niederburgin kylän illanvietossa, mihin osallistui lähes kaikkien seurojen ja yhdistysten edustajia ikään ja asemaan katsomatta. Näiden aiheiden laajuudesta ja monimuotoisuudesta johtuen tulemme järjestämään vielä yhden workshopin Suomessa. Tavoitteena tulee olemaan myös ystäväkylätoiminnan käynnistäminen Virtain kylien ja saksalaisten kylien välille.

6.-9.3.2013 Maatalousvierailu Saksasta

Saatuamme tiedon syksyllä 2012, että Pirkanmaan maa- ja kotitalousnaiset eivät pystykään viemään hanketta saksalaisten Landfrauen-kollegoidensa kanssa eteenpäin, aloitimme suunnittelun laaja-alaisemmalle yhteistyölle MTK:n ja Rheinland-Pfalz:in liittovaltion maatalouskamarin välille. Vetovastuun otti hankkeen ja yhteistyön eteenpäin viemisestä MTK-Virrat ry. Tarkoituksena oli aloittaa yhteistyöhanke suomalaisten ja saksalaisten maataloustuottajien sekä maatalousyrittäjien kesken. Hankkeen kumppanit Ylä-Pirkanmaalta ja Keurusseudulta sekä Hunsrückistä ja Keski-Reinin laaksosta Saksasta kokoontuivat 6.-9.3.2013 neuvottelemaan yhteisestä hankkeesta, tutustumaan suomalaiseen maatalouteen ja oppimaan toisiltaan.

Tapaamisessa esiteltiin maaseutualueiden koulutusta vierailemalla Ahlmanin ammattiopistossa Tampereella samalla tutustuen Ahlman:in tarjoamiin palveluihin. Tampereelta vieraat siirtyivät Virroille majoittumaan ja tutustuivat kahden päivän aikana Virtain ja Keurusseudun erilaisiin viljely- ja tilamahdollisuuksiin, esimerkiksi marjanviljelyyn. Vierailun aikana heille esiteltiin monipuolisesti myös suomalaista lähiruokaa.

Alueiden välisen yhteistyön teemoina olisivat marjan- ja viininviljely, yritysten ja viljelijöiden yhteistyöverkoston rakentaminen, lähiruoka, koulutus ja opiskelu, järjestöt ja yhdistykset sekä vaihtoehtoiset elinkeinot maataloudessa. Näillä aloilla toimiville tarjottaisiin tulevan hankkeen aikana mahdollisuutta uusien yhteistyösuhteiden rakentamiseen ja kansainväliseen toimintaan.

10.-14.4.2013 Bioenergiamatka Saksaan

Opintomatka järjestettiin yhteistyössä ENY-hankkeen, Suomen Metsäkeskuksen Biolämpöliiketoiminnan laatu- ja kannattavuushankkeen ja PoKo ry:n ”Kansainvälistyvä Ylä-Pirkanmaa” – hankkeen kanssa. Yhteistyö onnistui loistavasti ja saimme Metsäkeskuksen osaamisen ja kontaktien, PoKo ry:n kohdealueen verkoston ja ENY uusiutuvan energian tuntemuksen avulla koottua monipuolisen matkaohjelman osanottajaryhmälle.

Matkalla oli mukana 21 bioenergia-alan yrittäjää ja asiantuntijaa ympäri Suomea; pääosin kuitenkin metsä-/bioenergia-alan yrittäjiä Keski-Suomesta ja Ylä-Pirkanmaalta. Matkaohjelman pääosassa olivat uusiutuvan energian tuotantolaitokset ja keskieuropalainen osaaminen.

16.-18.4.2013 ENRD LEADER EVENT 2013 & Leader-opintomatka Brysselissä

Kv-koordinaattori osallistui Maaseutuverkostoyksikön kutsumana Leader-seminaariin Brysselissä. Seminaari kokosi yhteen noin 300 Leader-toimijaa ympäri Eurooppaa tarjoten erittäin hyvän verkostoitumis- ja oppimiskaikan. Maaseutuverkostoyksikkö oli järjestänyt seminaarin yhteyteen 16.4. Brysselin opintopäivän, jolloin vierailimme eri organisaatioissa ”EU-Brysselissä.” Opintomatkan teemana oli erityisesti maaseutuyrittäjyyden edistäminen. Sekä tiukasti aikataulutettu opintomatkapäivä että itse ENRD seminaari olivat varsin silmiä avaavia EU:n ”koneiston” suhteen. Seminaariin osallistui hyvin moninainen joukko eri tasojen maaseudun toimijoita ympäri Eurooppaa ja maiden väliset eroavaisuudet Leaderin toteuttamistavoissa hätkähdyttivät. Kokemus loi myös uskoa siihen, että PoKo ry:n kv-hankkeen hieman erilainen toimintamalli on yksi varteenotettava vaihtoehto varsinkin alueille, jotka eivät vielä tee kansainvälistä yhteistyötä.

11.-14.6.2013 LINC-FINLAND 2013

LINC FINLAND 2013 oli kansainvälinen tapahtuma, joka kokosi Ylä-Savoon yli 200 ruohonjuuritason kehittäjää 15 eri EU-maasta 11.–13.6.2013. Suomen järjestämän LINC:in teemana oli hyvinvointi ja sauna. Tapahtuman aikana käsiteltiin hyvinvointia monelta kantilta: Mikä on hyvinvoinnin ja ruuan yhteys? Entä liikunnan? Miten yhteisöllisyys vaikuttaa hyvinvointiin? Minkälaista yritystoimintaa hyvinvoinnin ympärille syntyy eli miten hyvinvointi muuttuu euroiksi? Minkälaisia saunan tavoin yhteiskuntaa yhdistäviä hyvinvoinnin lähteitä Euroopasta löytyy? PoKo ry:n kv-koordinaattori osallistui tapahtumaan yhdessä LAG Hunsrückin edustajien kanssa. Sonkajärven koulukeskuksessa pidettiin workshopit eri aihealueista. Koordinaattori osallistui teemaan ”wild ideas and social capital” ja toi esimerkkejä aluekehittämiseen varsinkin vahvasta kylätoiminnasta alueellamme (social capital). Urheilutapahtuma, oheisohjelma ja viimeisen päivän opintomatkat tarjosivat hyvän mahdollisuuden tutustua muihinkin Leader-toimijoihin Euroopan laajuisesti.

19.6.-23.6.2013 À la région – tapahtuma Oberweselissä

Yhteistyöalueellamme Saksassa järjestettiin jälleen à la région-tapahtuma, mihin Ylä-Pirkanmaa osallistui Mäntän Klubin (www.klubin.fi) tiimin voimin. Tällä kertaa tapahtuma järjestettiin Oberweselin kaupungissa Reinin rannalla. Klubin tiimi tarjosi festivaalivieraille paistettua kuhaa piparjuurivoilla, suppilovahvero-ohrattoa sekä punajuurta. Lippuja oli myyty 720 kappaletta ja yli 600 annosta syötiin illan aikana parempiin suihin. Ennen ja jälkeen tapahtuman tutustuimme seutuun paikallisten partnereiden opastamana ja koordinaattori sai tarkennettua syksyn suunnitelmia yhdessä partnereiden kanssa.

30.6.-5.7.2013 valmisteleva vierailu oppisopimusopiskelijoiden harjoittelu

Lokakuussa 2012 Virroilla oli 2 oppisopimusharjoittelijaa vaihdossa Finncont Oy:llä ja tämä ensimmäinen kokeilu poiki Saksassa kehitysyhtiön käynnistämän ESR-hankkeen, jonka avulla se tarjosi alueensa yrityksille mahdollisuuden lähettää oppisopimusopiskelijoitaan kolmen viikon harjoitteluun Suomeen ja Islantiin. Lokakuussa toteutettavaa harjoittelua varten hankkeen projektipäällikkö vieraili alueellamme ja viikon aikana vierailimme vastaanottavissa yrityksissä sekä teimme sopimukset ja sovimme käytännön asioista.

1.-4.9.2013 Workshop kylien kehittäjille Virroilla

Syksyllä 2012 Saksassa järjestetyille kylien kehittäjien workshopille oli jatkoa luvassa Suomessa. Workshopin päätavoite oli yhteistyön jatkaminen ja konkreettisten hankeideoiden kehittäminen kylätoimijoiden välille. Kaksipäiväisen Workshopin ensimmäisessä tapaamisessa esiteltiin hankkeeseen osallistuvat kylät ja toisena päivänä kerättiin konkreettisia ideoita. Saksalaisille osallistujille oli suunniteltu myös oheisohjelmaa, mukaan luettuna tutustumisvierailuja kylissä. Workshopin ajan saksalaiset vieraat majoittuivat kahdella huvilalla järven rannalla. Yhteinen oheisohjelma ja grilli-ilta suomalaisten kanssa antoivat mahdollisuuden mutkattomaan kanssakäymiseen. Yhdessä tekeminen luentosaleissa istumisen sijaan oli tärkeä osa tätä workshopia ja niinpä osallistujat pääsivät yhdessä patikoimaan, kirkkovenesoudulle ja resiina-ajelulle. Konkreettisina ideoina nousivat Vaskiveden “metsäkoulun” ja saksalaisten koulujen yhteistyö, Niederburgin “Sukupolvien Talo” esimerkkinä palveluiden tarjoamisesta kylätasolla, harrastelijateattereiden yhteistyö, Külz:in ja Vaskiveden lentopallojoukkueiden yhteistyö, kuorojen yhteistyö (Ober Kostenz – Vaskivesi), lähiruoka ja “Ystävä Kylä”-toiminta. Yhteistyön ja workshopien onnistuminen on hyvin riippuvaista osallistujien valinnasta; yksi tärkeimmistä ja samanaikaisesti vaikeimmista tehtävistä on oikeiden henkilöiden löytäminen – henkilöiden, jotka pystyisivät itsenäisesti toimimaan yhteistyössä keskenään. Virtain kylien kehittämissyhdistyksen kautta meillä on alueella toimija, joka voisi viedä kyläyhteistyötä eteenpäin.

9.-14.9.2013 Kansainvälinen yhteisölähtöisen matkailun seminaari Kotkassa ja opintomatka Viroon

Leader-ryhmä Sepra ry järjesti Kotkassa kansainvälisen seminaarin, jossa haettiin vastausta kysymykseen: yhteisöt osana kestävästä maaseutumatkailusta – menestymisen avain vai vääjäämätön painolasti? Kolmipäiväisen seminaarin jälkeen osallistujille tarjottiin kolmea opintomatkaa Comcot-kumppaneiden alueille Suomessa, Virossa ja Venäjällä. Koordinaattori osallistui Viron opintomatkaan. Kahden päivän aikana monikansallinen ryhmämme kiersi Viron pohjoisesta etelään ja itään ja tutustui useampaan Leader-rahoitteeseen kohteeseen lähinnä matkailupuolella. Matkalta sai hyviä ideoita myös oman kylämatkailumme kehittämistä silmällä pitäen. Keskustelut Leader-rahoituksen käytöstä eri maissa olivat varsin mielenkiintoisia matkakumppaneiden kanssa pitkillä bussimatkoilla.

25.9.-27.9.2013 Nordic Baltic Leader Award Tallinna

Latvian, Liettuan, Puolan, Ruotsin, Suomen, Tanskan ja Viron kansalliset maaseutuverkostot käynnistivät kilpailun Pohjoismaiden ja Baltian kansainvälisille LEADER-hankkeille. Kilpailun tavoitteena oli tuoda esiin kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksia maaseudun kehittämisessä,

jakaa toiminnan tuloksia ja vahvistaa LEADER-toiminnan vaikutusmahdollisuuksia. PoKo ry:n ensimmäinen KV-hanke oli yksi kilpailun finalisteista kategoriassa aluekehittäminen. Koordinaattori osallistui yhdessä LAG Hunsrückin edustajien kanssa juhlallisuuksiin ja seminaariin Tallinnassa. Ohjelmassa oli torstaina päiväseminaari, jossa esiteltiin eri hankkeita ja keskusteltiin kansainvälisten hankkeiden merkityksestä. Iltajuhlissa julkistettiin kategorioiden voittajat. Valitettavasti emme yltäneet voittoon asti, mutta finaaliapaikkakin oli hyvä saavutus. Perjantaiksi oli suunniteltu opintoretkeä, joihin koordinaattori ei ehtinyt osallistumaan, koska oli lähdössä opintomatkan oppaaksi samana iltana marjanviljelijöille.

27.9.-2.10.2013 Marjanviljelijöiden opintomatka Saksassa

Maaliskuun 2013 maatalousvierailun pohjalta tarjosimme marjanviljelyyn ja jatkojalostukseen keskittyneille toimijoille mahdollisuuden osallistua Saksan yhteistyöalueelle suuntautuvalla opintomatkalle. Matkan aikana tutustuimme mehiläistarhaukseen sekä hedelmä- ja viiniviljelyyn ja saamme tietoa laatu järjestelmistä, työvälineistä, ulkomaisen kausityövoiman rekrytoinnista, vaihtoehtoisista elinkeinoista ja aluetuotemerkeistä. MTK-Virrat (MTK Pirkanmaa) suunnittelee yhdessä tuottajayhdistysten, alueen tuottajien ja toimintaryhmien kanssa tulevalle toimintakaudelle kansainvälistä hanketta Saksan Rheinland-Pfalzin liittovaltion maatalouskamarin ja tuottajajärjestöjen kanssa ja tämä matka auttoi toimijoita luomaan käsityksen, millaisiin asioihin hankkeessa tulisi keskittyä. Matkalle lähti PoKo ry:n ”Kansainvälistyvä Ylä-Pirkanmaa”-hankkeen tukemana viisi viljelijää 50% omavastuuosuudella. Matka toteutettiin yhteistyössä Tampereen kesäyliopiston ”Integration Net”-hankkeen kanssa, joka puolestaan tuki Keurusseudun marjanviljelijöiden matkakustannuksia.

27.9.-18.10.2013 Oppisopimusharjoittelijat Saksasta Ylä-Pirkanmaalla ja Keuruulla

Kehitysyhtiö Regionalrat Wirtschaft (jonka alaisena LAG Hunsrück toimii) käynnisti ESR-hankkeen, jonka avulla se tarjosi alueensa yrityksille mahdollisuuden lähettää oppisopimusopiskelijoitaan kolmen viikon harjoitteluun Suomeen ja Islantiin. Alueellemme saatiin kahdeksan opiskelijaa kolmen viikon harjoitteluun. Opiskelijat opiskelevat ammattiin saksalaisyrityksissä ja olivat kaikki n. 20-25-vuotiaita ja englannin kielen hallitsevia. Heidän matkakulunsa, majoituksensa ja vuokra-auto alueellamme maksettiin hankkeesta ja saksalaisyritysten toimesta. Harjoittelijat jakautuivat kolmen kunnan alueelle seuraaviin yrityksiin: Virrat: Finncont Oy, TAMK, Marttisen nuorisokeskus, Mänttä-Vilppula: Päivähoito, Mäntän Klubi, Keuruu: Otavan kirjapaino Oy, Hubik Oy. KV-Hankkeen rooli oli kontaktien luomisessa alueen yrittäjiin ja opiskelijoiden ammattia vastaavien harjoittelupaikkojen löytäminen.

2.-5.3.2014 Strategia- ja suunnittelupalaveri Vilppulassa

Hankkeen lopun lähestyessä kokoonnuimme Saksan kollegoiden kanssa vielä kertaalleen yhteen miettimään yhteistyötä ja hankeideoita tulevaisuudessa. Suunnittelun kohteena oli myös loppuseminaarin käytännön toteuttaminen, osallistujat ja aiheet. Kahden päivän aikana käydyissä keskusteluissa syntyi täysin uusia hankeideoita ja toimintaryhmien rooli selkeni. Yhteistyön halutaan jatkuvan ja suhteita pidettävän yllä myös uudella kaudella. Toimintamallit ja toimintaryhmien henkilöstöpanos tulee olemaan riippuvainen uudesta ohjelmasta.

17.-20.3.2014 Loppuseminaari Saksassa

Molempiin PoKo ry:n hankkeisiin jollakin muotoa osallistuneiden toimijoiden ja toimenpiteiden kirjo on ollut varsin laaja. Yhteenvedon tekemiseksi ja tämän toimintakauden päätteeksi järjestimme loppuseminaarin Saksassa. Seminaarin aikana kävimme monen hankkeessa mukana olleen tahon kanssa läpi hankkeen toimenpiteitä, uusia syntyneitä hankkeita, onnistumisia ja epäonnistumisia, saavutuksia ja tulevaisuuden näkymiä. Ensimmäisen päivän workshop oli Oberweselissä. Paikalla oli sekä suomalaisia, että saksalaisia hankkeen toteuttamisessa mukana olleita henkilöitä. Workshopin tarkoituksena oli muistella neljän vuoden aikana toteutettuja yhteistyöhankkeita ja vetää suuntaviivoja tulevaisuudelle ja mahdolliselle uudelle yhteistyökaudelle.

Päivän aikana kuulimme toimijoiden kertomana mm. seuraavista projekteista ja toimenpiteistä: FIN-GER-MAIL; koulujen välinen yhteistyö Virtain yläkoulun ja Kirchbergin koulun välillä, à la région, MSKK:n ja Simmernin ammattikoulun (BBS Simmern) välinen yhteistyö, saksalaisten oppisopimusopiskelijoiden työharjoittelujakso syksyllä 2013 suomalaisissa yrityksissä Ylä-Pirkanmaalla, Kylien kehittäminen Saksassa ja Suomessa sekä maa- ja kotitalousnaisten yhteistyö. Illalla valmistimme itsellemme illallisen yhdessä TV-kokin, Markus Oppermannin kanssa.

Toisen päivän workshop oli Niederburgin kylän sukupolvien talossa, johon pääsimme opastetun kierroksen merkeissä tutustumaan Workshopin jälkeen. Sekä suomalaiset että saksalaiset mukana olleet tahot ovat olleet tyytyväisiä tähänastiseen yhteistyöhön ja sen tuloksiin. Kaikki tahot toivovat yhteisten projektien jatkuvan myös tulevaisuudessa. Molemmat osapuolet ovat oppineet toistensa kulttuurista ja eri alojen välinen kokemusten vaihto on rikastuttanut kaikkien tahojen toimintaa sekä tarjonnut uusia ideoita tulevaisuudelle.

Näiden tapahtumien ja workshopien lisäksi yhteistyötä dokumentoivia kotisivuja www.fin-ger-net.eu on rakennettu ja päivitetty edelleen. Saksan yhteistyöalueelta on ollut kahtena kesänä harjoittelijoita Ylä-Pirkanmaalla kesätöissä ja Hunsrückin Leader-ryhmässä on ollut kolme suomalaista harjoittelijaa useamman kuukauden sopimuksella. Koordinaattori on osallistunut KV-hankkeiden ajankohtaispäiville ja muihin maaseutuverkostoyksikön järjestämiin tapahtumiin ja koulutuksiin. Tampereen kyläraitilla on esitelty Leaderin kansainvälistä toimintaa ja valtakunnallisessa kylämatkailuseminaarissa koordinaattori toimi puheenjohtajana. Koordinaattori on osallistunut myös TAMK:in maakuntakorkeakoulun neuvottelukunnan työhön ja ollut apuna matkailun kehittämisessä esim. kyläkierrosten suunnittelussa.

5 Resurssit

Hanketta koordinoi kokopäiväiseksi hanketyöntekijäksi palkattu Anu Schuoler. Tukena ja apuna olivat tarvittaessa PoKo ry:n toimihenkilöt. Palkkakulujen lisäksi hankkeeseen varattiin kustannuksia myös matkakuluihin, ostopalveluihin, vuokratuluihin, toimistokuluihin ja kahvituksiin ym. pienimuotoisiin kuluihin.

Hankkeen etenemistä ja sujumista on seurannut PoKo ry:n hallitus. Koordinaattori on ollut mukana suurimmassa osassa hallituksen kokouksia kertomassa hankkeen etenemisestä ja tehdyistä toimenpiteistä.

6. Kustannukset ja rahoitus

Hankkeelle on syntynyt kustannuksia ajalta 15.3.2012-31.05.2014 kaikkiaan 129 156,21 €. Hanketta toteutettiin 90% julkisella tuella, josta eu+valtion osuus oli 80% ja loput 20% kuntarahaa. Yksityisen rahan osuus oli 10%. Kokonaiskustannusarvio alittui 943,79 eurolla. Palkat ylittivät kustannusarvion kun taas varsinkin ostopalvelut ja matkakulut alittuivat selvästi.

Kustannukset jakautuivat seuraavasti:

Palkat	80 865,43 €
Ostopalvelut	6 336,14 €
Kotimaan matkakulut	4 314,55 €
Ulkomaan matkakulut	29 219,08 €
Vuokratulot	6 351,04 €
Muut kulut	2 069,97 €
YHTEENSÄ	129 156,21 €

7. Yhteistyökumppanit

Yhteistyökumppaneina ovat toimineet mm. alueen oppilaitokset (Virtain yläkoulu, Sasky, Pirko, TAMK), kyläyhdistykset, Virtain Urheilijat ry., MTK-Virrat, Mänttä-Vilppulan nuorisotoimi, Käy kylässä-hanke, Virtain kylien kehittämissyhistys ry., ENY-hanke, Keski-Suomen metsäkeskus, ProAgria Keski-Suomi, MTK Pirkanmaa, 4H sekä eri alojen yritykset ja yrittäjät, jotka ovat olleet kiinnostuneita yhteistyöstä. Majoitusyrityksiä, ruokapaikkoja ja vierailukohteita on suosittu tasapuolisesti vierasmäärän ja vieraiden toiveiden mukaan.

8. Hankkeen aikana tuotettu materiaali

Hankkeen tapahtumista ja toimenpiteistä on tiedotettu ensisijaisesti toimintaryhmän kotisivuilla www.pokory.fi sekä yhteistyön omalla sivulla www.fin-ger-net.eu. Brysselin tapahtumaan tehtiin mainoslehtinen PoKosta ja hankkeesta englanniksi. Kuvamateriaalia on digitaalisessa muodossa useampi kansio.

9. Pohdintaa

Hanketoiminnalla on parhaimmillaan katalysoiva vaikutus erilaisten asioiden toteutumiseen ja toteuttamiseen. Tällä hankkeella on jo tähän mennessä luotu pohjaa monen tason yhteistyön toteuttamiselle jatkossa. Suuri osa hankkeen hyödyistä realisoituu välillisesti ts. varsinaiset hyödyt tapahtuvat hankkeen ulkopuolella ja viiveellä. Osassa hankkeen myötävaikutuksella tapahtuvista hyödyissä jää jopa tiedostamatta se, että ilman luotua yhteistyöpohjaa asiat eivät olisi edenneet samoin. Kansainvälisen työn vaikutukset ovat vaikeammin mitattavia kuin paikallisen kehittämistyön. Toimijoiden itsenäinen kansainvälisten hankkeiden toteuttaminen vaatii aikaa ja oppimista. Ilman koordinaattorin apua ja suurta käytännön työpanosta alueelle tuskin olisi saatu kansainvälistä yhteistyötä aikaiseksi.

10. Lehtiartikkelit

Hankkeen kulusta on julkaistu sekä Suomessa että Saksassa monia artikkeleita. Listaus suomalaisissa lehdissä julkaistuista artikkeleista (kopioid liitteessä):

24.05.2012, KMV-lehti, Vauhdikas energialeiri Saksassa

31.05.2012, Suomenselän sanomat, Sähköpostikaverit Saksasta opettavat kieltä ja kulttuuria

25.10.2012, Suomenselän sanomat, Yrityskontakteja Saksaan

31.01.2013, Suomenselän sanomat, Saksalaisnuoret nauttivat talvesta

10.03.2013, Alueperiskooppi, Marjanviljelyä ja monialaista maataloutta esiteltiin saksalaisvieraille

21.3.2013, Suomenselän sanomat, Saksalaiset tutustuivat maaseutuelämään

kesäkuu 2013, Kyläkapula 1/2013, Kirschburgin koulun oppilaat vierailulla Virroilla

04.08.2013, Alueperiskooppi, Kansainvälisten Leader-hankkeiden helmiä haetaan Itämeren alueelta – toimintaryhmä PoKo ry:n hanke finaalisissa mukana

15.08.2013, Suomenselän sanomat, PoKon Saksa-hanke kuuluu parhaimmiston

15.08.2013, Kurun lehti, Kansainvälisten LEADER-hankkeiden helmiä haetaan Itämeren alueelta

Marraskuu 2013, Kyläkapula 2/2013, FIN-GER-NET – Vuoroin vieraissa Kansainvälistä kylätoimintaa

3.1.2014, Suomenselän sanomat, Saksa-yhteistyötä kylienkin tasolla

Saksalaisissa lehdissä julkaistuja artikkeleita:

09.08.2012, Mittelrhein Nachrichten, 30 Tage Finnland – ein Leader-Aufenthalt der besonderen Art

10.04.2013, Rhein-Hunsrück-Zeitung, a la région: Am Montag gibt's Karten

24.06.2013, Rhein-Hunsrück-Zeitung, Kleinod der kulinarischen Verführung

18.11.2013, Rhein-Hunsrück-Zeitung, Neues EU-Projekt in Finnland gestartet

11. Allekirjoittajat ja päiväys

Mänttä-Vilppulassa 30.10.2014

Otto Huttunen, puheenjohtaja

Juha Kolhinen, toiminnanjohtaja

Anu Schuoler, hankkeen koordinaattori